

**Nykälänniemen ja Herneslahden kaavojen tarkastus
Lappajärvellä: Luontoselvitys**

**Tmi Luontoselvitys Vilppola
FM Mirva Vilppola**

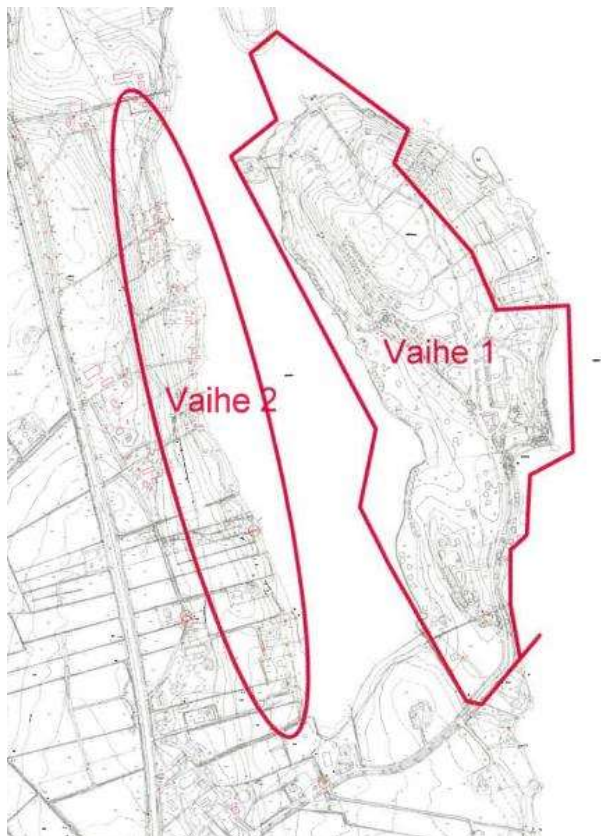
2021

Sisältö

1. JOHDANTO	3
2. TIEDOSSA OLEVAT ERITYISKOHTEET SUUNNITTELUALUEELLA	4
3. KASVILLISUUSSELVITYS	4
3.1. Menetelmät	4
3.2. Tulokset	4
3.3. Havaittu erityislajisto.....	8
4. LINNUSTO	8
4.1. Menetelmät ja tulokset	8
4.3. Erityislajisto.....	8
5. LUONTODIREKTIIVIN IV-LIITTEEN TIUKASTI SUOJELTAVAT LAJIT: LIITO-ORAVA, VIITASAMMAKKO JA LEPAKOT	9
6. SELVITYKSEN PERUSTEELLA ANNETTAVAT SUOSITUKSET	9
KIRJALLISUUS	10

1. JOHDANTO

Nykälänniemi sijaitsee Lappajärven pohjoisosassa ja Herneslahti erottaa Nykälänniemen mantereesta. Nykälänniemen kärjestä noin 130 metrin etäisyydellä on Kyrönsaari. Lappajärven kunta on tilannut Nykälänniemen alueelle ideasuunnitelmia, jotka vaativat olemassa olevan asemakaavan tarkistamista. Alueelle on suunnitteilla muun muassa saunamaailma sekä luontopolku/silta Nykälänniemestä Kyrönaareen. Lisäksi Lappajärven kunnan on tarkoitus asemakaavoittaa Herneslahden länsipuolinen alue siltä osin, kun yksityiset maanomistajat ovat olleet halukkaita kaavoitukseen. Suunnittelualueet on jaettu kahteen vaiheeseen, joista vaihe 1 käsittää Nykälänniemen ja vaihe 2 Herneslahden alueen (Kuva 1).

Kuva 1. Suunnittelualueet: vaihe 1 Nykälänniemi ja vaihe 2 Herneslahti (Kuva: Lappajärven kunta).

Nykälänniemi on suurimmaksi osaksi jo rakennettua ympäristöä ja niemessä on muun muassa golfkenttä sekä hotelli. Herneslahti on pitkälti maatalousmosaiikkimaista ympäristöä viljeltyine peltoineen. Tämä luontoselvitys kohdennettiin Nykälänniemessä saunamaailman sekä sillan suunniteltuihin rakennuspaikkoihin sekä molemmissa suunnittelualueissa rakentamattomiin metsälaikkuihin. Selvitys tehtiin suunnittelualueiden kasvillisuudesta ja luontotyypeistä. Suunnittelualueella selvitettiin luonnonsuojelulain (1096/1996), metsälain (1093/1996) sekä vesilain (587/2011) mukaisten luontotyyppien ja Suomen uhanalaisten luontotyyppien mahdollinen esiintyminen (Kontula & Raunio ym. 2018). Myöhäisestä selvitysajankohdasta (syyskuu) johtuen linnust selvitys tehtiin kirjallisuuteen perustuen. Suomen lajitietokeskuksen aineistosta selvitettiin, onko alueilla mahdollisesti aiemmin havaittu merkittävää lajistoa. Lajiston osalta on huomioitu Suomen lajien uhanalaisuuslistalla olevat lajit (Hyvärinen 2019). Lisäksi tarkasteltiin EU:n luontodirektiivin liitteen IV lajien mahdollista esiintymistä suunnittelualueilla. Luontoselvityksen maastotyöt sekä raportoinnin on suorittanut FM biologi Mirva Vilppola.

2. TIEDOSSA OLEVAT ERITYISKOHTEET SUUNNITTELUALUEELLA

Suunnittelualueilla ei sijaitse yksityisten mailla olevia suojelualueita tai Natura-2000 alueita. Suunnittelualueille ei sijoitu myöskään valtakunnallisesti arvokkaita kivikoita (Räisänen ym. 2018) tai kallioita (Husa ym. 1996). Suunnittelualueella on useampia muinaismuistokohteita (Museoviraston tietokanta, viitattu 22.9.2021).

3. KASVILLISUUSSELVITYS

3.1. Menetelmät

Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitys tehtiin 11.9.2021. Selvitys keskittyi rakentamattomille alueille. Hoidetut pihapiirit, nurmet ja rakennetut alueet jätettiin kasvillisuus- ja luontotyyppiselvityksen ulkopuolelle. Luontotyyppi luokittelu on tehty Kuusipalo (1996) mukaan.

3.2. Tulokset

Molemmilla suunnittelualueilla (Vaihe 1 ja 2) maaperä on sora- ja hiekkamoreenivaltaista ja alueiden kasvupaikka on kivennäismaata. Nykälänniemessä on runsaasti virkistys- ja vapaa-ajantoiminta-alueita, kuten golfkenttä, hotelli ja muuta vapaa-ajan asutusta. Hotelli Kivitiipun taakse järven rannalle on suunniteltu saunamaailmaa “mineral sauna and spa”. Ympäristö suunnitellun saunamaailman paikalla on hoidettua nurmialuetta, jonne on jätetty joitakin yksittäisiä puita rantaan. Rantakasvillisuus on tavanomaista; pajuja, rantakukkaa, myrkkyykeisoa, rantamataraa, karhunputkea ja hiirenvirnaa.

Nykälänniemen kärjessä oleva metsälaikku on mäntyvaltaista VMT-tyypin metsää (Kuva 2 ja 3). Sekapuuna kasvaa yksittäisiä kuusia. Varvuista mustikka, puolukka ja kanerva esiintyvät runsaana. Sammalista seinäsammal on yleisin, mutta myös metsäkerrossammalta ja kynsisammalta kasvaa jonkin verran. Metsälaikku on talousmetsämäinen; puusto on tasaikäistä ja lahoppuuta on vähän. Metsälaikun läpi menevän tien varressa kasvaa pienellä alalla jättipalsamia (Kuva 2 ja 4). Jättipalsami on säädetty koko EU:n alueella haitalliseksi vieraslajiksi (EU:n vieraslajiluettelo).

Kuva 2. Suunnittelualueen metsät ovat pääpiirteissään vihreällä merkittyjä tuoreen kankaan VMT-metsiä. Punaisella pisteellä on merkitty jättipalsamin esiintymä. Sinisellä on merkitty rehevämpi ruohokasvillisuus. Ilmakuva © Maanmittauslaitos.

Kuva 3. Nykälänniemen mäntyvaltaista VMT-metsää, jossa kasvaa sekapuuna kuusta.

Kuva 4. Nykälänniemessä kasvaa pienellä alalla jättipalsamia.

Nykälänniemen kärjestä on suunniteltu rakennettavan silta Kyrönsaareen. Suunnittelun sillan rakennuspaikalla kasvillisuus on tavanomaista. Lähistöllä on myös kota ja venelaituri. Ideasuunnitelman mukaan silta on tarkoitus rakentaa vedessä lähellä olevan ruovikon viereen ja ruovikon keskelle tehdään katselutasanne.

Kyrönsaareessa ei tehty maastotarkastusta, mutta aluetta tarkasteltiin ilmakuvien sekä paikkatietoikkunassa olemassa olevien Luonnonvarakeskuksen (2019) tietojen avulla. Kyrönsaari on kasvupaikaltaan tuoretta kangasta, ainoastaan keskellä saarta on kuivahkoa kangasta. Saaren valtapuulajeina ovat kuusi ja mänty. Kyrönsaaren reunoilla kuusi on runsain ja vastaavasti saaren keskellä mänty. Puusto on suhteellisen iäkästä ja saaren pohjoisosassa on jopa yli 100-vuotiasta puustoa.

Herneslahti on maisemaltaan pienipiirteistä maatalousmosaiikkia väljästi rakennettuine asutuksineen ja viljeltyine peltoineen. Herneslahden suunnittelualan (Vaihe 2) pohjoisosassa on mäntyvaltaista VMT-tyypin metsää (Kuva 2 ja 5). Metsä on aluskasvillisuudeltaan ja varvuiltaan samankaltaista kuin Nykälänniemessä. Metsän eteläosissa järvelle päin viettävässä rinteessä on rehevämpi metsälaikku, jossa esiintyy runsaasti DeMT-GOMT -tyypin ruohovaltaista aluskasvillisuutta, kuten lillukka, metsäalvejuuri, kevätpiippo, karhunputki, metsäkorte, huopaohdake ja kultapiisku (Kuva 2 ja 6). Varsinkin lillukkaa kasvaa runsaana ja sen varret rönsyilevät pitkin maanpintaa muodostaen lähes yhtenäisen maton. Maasto on varsin avointa, joten siellä viihtyvät hyvin myös maitohorsma sekä vadelma. Metsälaikussa kasvaa myös koivua, yksittäisiä vaahteran taimia, puna-ailakkia, mesiangervoa metsäkortetta sekä hiirenporrasta. Metsälaikulla on myös muutama yksilö haitalliseksi vieraslajiksi luokiteltua jättipalsamia.

Kuva 5. Herneslahden VMT-tyyppin metsää.

Kuva 6. Herneslahden rehevämpi metsälaikku.

3.3. Havaittu erityislajisto

Suunnittelualueella ei ole luonnonsuojelu-, metsä- tai vesilaissa mainittuja luontotyypppejä. Myöskään uhanalaisia luontotyypppejä ei löytynyt. Kasvillisuus on pääpiirteissään tavanomaista eikä uhanalaisia lajeja havaittu. Herneslahden pienellä alalla kasvava vaateliaampi ruohokasvillisuus ei ole lehtomaisen kankaan kasvillisuutena kovin edustava.

4. LINNUSTO

4.1. Menetelmät ja tulokset

Syyskuu on myöhäinen aika lintujen havainnoinnille, joten linnustoselvitys tehtiin täysin perustuen jo olemassa oleviin selvityksiin. Nykälänniemen ja Herneslahden alueella on havaittu töyhtöhyyppiä, kalatiiroja ja kuovia (NT) (Suomen lajitietokeskus, haettu 13.9.2021). Vuonna 2017 läheisen Halkosaaren luontoselvityksessä havaittiin edellä mainittujen lisäksi silkkiuikku, telkkä, isokoskelo (NT), lehtokurppa, kanahaukka (NT), naurulokki (VU), sepelkyyhky, käki, palokärki, käpytikka, räystäspääsky (EN), metsäkirvinen, västäräkki (NT), rautiainen, punarinta, mustarastas, räkättirastas, laulurastas, punakylkirastas, lehtokerttu, pajulintu, hippiäinen, kirjosiippo, hömötiainen (EN), sinitiaainen, talitiaainen, puukiipijä, varis, peippo, viherpeippo (EN) ja vihervarpunen (Övermark 2017).

4.3. Erityislajisto

Olemassa olevien selvitysten perusteella suunnittelualueella esiintyy todennäköisesti pääasiassa tavanomaista lintulajistoa. Uusimmassa Suomen lajien uhanalaisuusselvityksessä, eli niin sanotussa Punaisessa kirjassa (Hyvärinen ym. 2019) on mainittu seuraavat aikaisemmassa selvityksessä havaitut lintulajit:

Silmälläpidettävät (NT)

Västäräkki, kuovi, isokoskelo, kanahaukka

Viime uhanalaisuusluokitukseen nähden elinvoimaisen västäräkin populaatiot ovat jostain syystä vähentyneet ja laji on tuoreimmassa uhanalaisuusselvityksessä luokiteltu silmälläpidettäväksi. Viljelyalueiden muututtua salaojitetuiksi ja pientareettomiksi on kuovin populaatiot vähentyneet ja lajin on katsottu tulleen silmälläpidettäväksi. Kuovin ja monen muun maatalousvaltaisen lajin menestyminen riippuu paljon laajemmasta maankäytöstä, johon yksittäisellä kaavalla on hankala puuttua. Isokoskelon uhanalaisuusluokka on viime luokituksesta noussut vaarantuneesta silmälläpidettäväksi. Kanahaukan taantumisen syyksi on tunnistettu vanhojen metsien väheneminen.

Vaarantuneet (VU)

Naurulokki

Naurulokin pesimäyhdyskunnat ovat pienentyneet ja harventuneet vuosikymmenten aikana. Lappajärvellä on vuoden 2020 lokkiselvityksen mukaan kaksi naurulokkien pesimäyhdyskuntaa; toinen Katajanlahdella ja toinen Kärnäsaaren Rapalahdella. Suunnittelualueelle ei siis sijoitu vaarantuneen naurulokin pesimäyhdyskuntia.

Erittäin uhanalaiset (EN)

Hömötiainen, viherpeippo, räystäspääsky

Hömötiainen on kärsinyt vanhojen metsien ja lahopuiden määrän vähenemisestä. Viherpeipon uhanalaisuuden syyksi on tunnustettu *Trichomonas gallinae* -alkueläimen aiheuttama sairaus, joka on lisännyt voimakkaasti yksilöiden kuolevuutta (Tiainen ym. 2016). Räystäspääskyn uhanalaisuuteen ovat johtaneet peltomaiden muutokset, kuten salaojitus ja laidunten väheneminen, sekä muutokset talvehtimisalueilla.

5. LUONTODIREKTIIVIN IV-LIITTEEN TIUKASTI SUOJELTAVAT LAJIT: LIITO-ORAVA, VIITASAMMAKKO JA LEPAKOT

Liito-orava on borealiselle vyöhykkeelle levittäytynyt, Suomessa vaarantuneeksi (VU) luokiteltu laji. Liito-orava on varttuneiden, kuusivaltaisten sekametsien laji (Hanski 1998). Varsinkin haapa on liito-oravalle tärkeä ravinto- ja pesäpuu. Liito-orava ei tee itse pesää, vaan se pesii joko tavallisen oravan hylkäämässä risupesässä tai tikan kovertamassa kolossa. Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä. Suunnittelualueen mäntyvaltaisista metsistä puuttuvat liito-oravan suosimat haavat. Myös muu lehtipuusto on hyvin vähäistä. Suomen lajitietokannan aineiston mukaan suunnittelualueella ei ole tehty havaintoja liito-oravasta (Suomen lajitietokeskus, haettu 13.9.2021). Liito-oravan lisääntyminen Nykälänniemen tai Herneslahden alueella on epätodennäköistä. Läheisin liito-orava havainto on tehty Halkosaaren pohjoispuolella.

Viitasammakkoa tavataan suurella osalla Euroopan pohjois-, keski- ja itäosia. Viitasammakko selvitykset tehdään yleensä keväällä kutuaikaan, sillä silloin laji on helpoimmin havaittavissa koiraiden soidinäntelyn perusteella (Syke 2012). Tässä selvityksessä arvioitiin elinympäristöjen soveltuvuutta viitasammakolle. Viitasammakko suosii kosteampia elinympäristöjä kuin tavallinen sammakko ja sopivia viitasammakon elinympäristöjä ovat suot sekä rehevät ja kosteat metsät, erityisesti lehtimetsät. Viitasammakko kutee matalaan veteen. Suunnittelualueen läheisyydessä ainoa viitasammakolle mahdollisesti sopiva kutualue voisi olla Nykälänniemen kärjessä oleva ruovikkoinen vesialue. Tämän alueen välittömästä läheisyydestä tosin puuttuvat viitasammakon suosimat elinympäristöt. Suunnittelualueella ei ole tehty viitasammakkohavaintoja (Suomen lajitietokeskus, haettu 13.9.2021). Viitasammakko havaintoja on Lappajärvellä tehty Kärnänsaarelta sekä Harjunjoelta .

Kaikki Suomessa esiintyvät lepakkolajit ovat luontodirektiivin IV(a) lajeja. Moni lepakkolajeista esiintyy lähinnä Etelä-Suomessa. Sijaintinsa puolesta suunnittelualueella mahdollisia lepakkolajeja voivat olla isoviiksisiippa, viiksisiippa, vesisiippa ja pohjanlepakko. Lepakot saalistavat mielellään vesistöjen läheisyydessä (Suomen lepakkotieteellinen yhdistys 2011) ja todennäköisesti ne käyvät saalistamassa myös Lappajärven rannoilla. Lepakot voivat käyttää talvehtimiseen ja päivälepoon luolikoiden ja kolopuiden lisäksi myös ihmisten rakennelmia ja rakennuksia. Suomen lajitietokeskuksen aineistossa ei ole havaintoja lepakoista suunnittelualueella (Suomen lajitietokeskus, haettu 13.9.2021). Läheisen Halkosaaren asemakaavan luontoselvityksessä havaittiin pohjanlepakoita (Övermark 2017).

6. SELVITYKSEN PERUSTEELLA ANNETTAVAT SUOSITUKSET

Saunamaailman suunnitellulla rakennuspaikalla Nykälänniemessä ei ole ympäristöllistä estettä. Saunamaailman lähetyvillä rantavyöhykkeen yksittäiset puut kannattaneet säästää

maisema- ja viihtyvyyssyistä. Mikäli mahdollista, vanhoja puuyksilöitä sekä kolopuita suositellaan säästettäväksi koko suunnittelualueella, sillä ne voivat tarjota lepakoille tärkeitä päivälepopaikkoja.

Jättipalsamihavaintojen vuoksi suositellaan ryhtymään toimenpiteisiin haitallisen vieraslajin hävittämiseksi.

Nykälänniemen kärjessä olevan ruovikon välittömässä läheisyydessä ei ole viitasammakolle sopivia elinympäristöjä. Ruovikko itsessään kuitenkin voi olla viitasammakolle sopivaa lisääntymisaluetta. Silta tuskin häiritsee viitasammakon kutemista eikä silta esimerkiksi ole niin massiivinen, että se estäisi viitasammakoiden liikkumista. Koska ei voida täysin poissulkea viitasammakoiden mahdollista kutemista ruovikossa, suositellaan sillan rakentamistoimenpiteet ajoitettavaksi kutuajan ulkopuolelle, jotta häirintä jäisi mahdollisimman vähäiseksi.

Kyrönsaarella suositellaan kulkemisen rajoittamista vain suunnitelluille poluille. Mikäli alueella on lahoppuuta, ne suositellaan säästettäväksi, paitsi polun käytön turvallisuutta uhkaavat lahonneet puut on tietenkin syytä poistaa.

Herneslahden rehevämmässä metsälaikussa järvelle viettävässä rinteessä kasvaa jonkin verran vaateliaampaa lehtomaista ruohokasvillisuutta. Pienialainen lehtokasvillisuutta kasvava laikku ei ole kovin edustava, mutta se on kuitenkin harvinainen luontotyyppi koko suunnittelualueella ja se tuo vaihtelevuutta muuten suunnittelualueella oleviin yksipuolisiin VMT-metsiin, joten sen huomioimista kaavassa suositellaan.

KIRJALLISUUS

- Hanski, I. K. 1998. Home range and habitat use in the declining flying squirrel *Pteromys volans* in managed forests. *Wildlife Biology* 4: 33–46.
- Husa J., Heikkinen R. & Kontula T. 1996. Vaasan läänin luonnon ja maisemansuojelun kannalta arvokkaat kallioalueet. Suomen ympäristökeskus, luonto ja maankäyttösikkö
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 388 s.
- Kuusipalo, J. 1996. Suomen metsätyypit. Kirjayhtymä Oy.
- Lappajärven lokkiselvitys, Lappajärven ympäristölautakunnan pöytäkirja 20.1.2021 § 6
- Räisänen J., Teeriaho J., Kanaoja T. ja Rönty H. 2018. Valtakunnallisesti arvokkaat kivikot – Osa 1. Suomen Ympäristö 2 / 2018. Ympäristöministeriö, Helsinki
- Suomen Lajitietokeskus, laji.fi, suunnittelualueelle sijoittuva aineisto haettu 13.9.2021.
- Suomen Lepakkotieteellinen yhdistys ry 2011. Suomen lepakkotieteellisen yhdistys ry:n suositus lepakkokartoituksista luontokartoittajille, tilaajille ja viranomaisille.
- Syke 2012. Viitasammakko *Rana arvalis* Nilsson, 1842. Syke, esiselvitys.
- Tiainen, J., Mikkola-Roos, M., Below, A., Jukarainen, A., Lehikoinen, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Sirkiä, P. & Valkama, J. 2016: Suomen lintujen uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Bird Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 49 s.
- Övermark, E. 2017. Halkosaaren asemakaavan luontoselvitys.